

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Kortrijk Spinnerijkaai

Kortrijk, West-Vlaanderen

2023B339

Voorafgaand: archeologienota met ID 14981

NOTA

LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Ruben Vergauwe

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge, 2023.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert nv.

Ruben Willaert nv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Synthese van de archeologienota [OEID 14981]	6
2	Landschappelijk bodemonderzoek	8
2.1	Beschrijvend gedeelte	8
2.1.1	Administratieve gegevens	8
2.2	Onderzoeksopdracht	9
2.2.1.1	Doelstelling	9
2.2.1.2	Onderzoeksvragen	9
2.2.2	Randvoorwaarden	9
2.2.3	Werkwijze en strategie	13
2.3	Assessment	15
2.3.1	Resultaten boringen	15
2.3.1.1	Sedimentaire eenheden	15
2.3.1.2	Bodemtypen	16
2.3.2	Interpretatie	17
2.3.3	Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	19
2.3.3.1	Potentieel voor verder archeologisch vooronderzoek	19
2.3.3.2	Concretisering maatregelen	19
2.4	Afbeeldingen boringen	20
3	Bibliografie	25
4	Bijlagen	26
4.1	Boorlijst	26

FIGURENLIJST

Figuur 1: Detail van de verharde strook aan toegang van het terrein.	10
Figuur 2: Detail van de gecompacteerde strook aan toegang van het terrein.	11
Figuur 3: Detail van de gecompacteerde strook aan toegang van het terrein.	12
Figuur 4: Situering van boringen op het Grootchalig ReferentieBestand (©Geopunt).	13
Figuur 5: Situering van de boringen op de recente (winteropname 2021) middenschalige orthofotomozaïek (©Geopunt).	14
Figuur 6: Boring 1 met een dikke verstoorde top en in de basis de eolische afzettingen.	15
Figuur 7: Pedo-sedimentaire eenheden van de boringen.	17
Figuur 8: Boring 1.	20
Figuur 9: Boring 2.	21
Figuur 10: Boring 3.	21
Figuur 11: Boring 4.	22
Figuur 12: Boring 5.	22
Figuur 13: Boring 6.	23
Figuur 14: Boring 7.	23

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens.....	8
--	---

1 Synthese van de archeologienota [OEID 14981]

Onderstaand onderdeel wordt integraal overgenomen uit het overeenkomstig onderdeel “Synthese” van de archeologienota, waarvan aktenaam reeds is voltooid (Willaert, Heirman 2020, 55-56):

“De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling met wooneenheden aan de Spinnerijkaai te Kortrijk. Het plangebied is ca. 8730 m² groot en ligt heden braak. De oppervlakte waarop huidige aanvraag betrekking heeft, bedraagt ca. 7559 m².

Kortrijk ligt op de overgang van de zandstreek binnen de Vlaamse vallei en de zandleemstreek aan de Leie. Het onderzoeksgebied bevindt zich in de alluviale vallei, op het Weichseliaan terras. Direct ten zuiden van het onderzoeksgebied stroomt het kanaal Kortrijk-Bossuit. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Vanwege het verstedelijkte karakter van het onderzoeksgebied geeft de bodemkaart geen informatie weer met betrekking tot het aanwezige sediment, bodemontwikkeling of bewaringscondities m.b.t. archeologisch erfgoed. Op basis van het lokale hoogtemodel en de huidige toestand van het onderzoeksgebied zijn er vermoedens dat het terrein doorheen de tijd is opgehoogd, ook is de impact van de aanleg van het kanaal op het bodemarchief ongekend.

Cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied ten noordoosten van het historisch centrum van Kortrijk ter hoogte van de Groeningenkouter. Rondom deze kouter vond in 1302 de ‘Guldensporenslag’ plaats, een geromantiseerd militair treffen tijdens de Vlaamse Opstand (1297-1305) tussen Franse troepen gesteund door Vlaamse patriciërs enerzijds en milities van Vlaamse steden en het Graafschap Namen anderzijds. Op de Ferrariskaart is ter hoogte van het onderzoeksgebied geen bebouwing weergegeven, het terrein is volledig in gebruik als akkerland. Op de 19e-eeuwse bronnen is net ten noordoosten van het terrein een omwald wooneiland afgebeeld. Hier bevindt zich op heden nog steeds een woning. De gracht is nog steeds goed zichtbaar op het lokale hoogtemodel. Het kanaal is enkel op de Vandermaelenkaart aangegeven. Dit wordt in 1861 opengesteld voor de scheepvaart. Op dezelfde kaart is eveneens de Guldensporenslag gemarkeerd. Uit de orthofotosequentie is te zien dat het terrein een halve eeuw geleden quasi integraal was bebouwd tot ca. het jaar 2000. Vanaf het luchtbeeld van 2000-2003 is te zien hoe de bestaande infrastructuur wordt afgebroken. Op de daaropvolgende opnames is het terrein braakliggend. Deze situatie blijft ongewijzigd tot op heden. De impact van de aanwezige bebouwing en daaropvolgende sloop op het bodemarchief is ongekend.

Op het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden aangegeven. De omwalde hoeve direct ten noordoosten van het onderzoeksgebied is wel aangegeven. Op het kaartbeeld van de CAI valt ten zuidwesten van het onderzoeksgebied een cluster gekende vindplaatsen en indicatoren op. Dit betreft allen waarnemingen en onderzoek in de historische kern van Kortrijk. Logischerwijs betreffen deze waarnemingen voor een groot deel resten van wonen en werken binnen de Kortrijkse binnenstad tijdens de middeleeuwen. Echter wijst de vondst van verschillende relictten uit de Romeinse periode inderdaad op een Romeinse oorsprong van de stad. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevond zich de Groeningeabij. Hier werden tijdens de jaren '90 verschillende noodonderzoeken uitgevoerd waarbij resten uit de

steentijden, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen aan het licht kwamen. Naast deze materiële resten die wijzen op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid in de omgeving van het onderzoeksgebied vanaf de steentijden zijn op het kaartbeeld van de CAI meerdere cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en jongere infrastructuur opgenomen.

Op basis van de landschappelijke factoren en de gekende waarden dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vanwege de nabijheid van verschillende waterlopen dient rekening gehouden te worden met een verhoogde verwachting inzake menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum. Naast eventueel aanwezige artefactenconcentraties dient evenzeer rekening gehouden te worden met resten van bewoning, begraving of andere activiteiten vanaf de Romeinse periode. Archeologisch erfgoed uit andere periode valt evenwel niet uit te sluiten. In contrast met deze verwachting staat echter het feit dat het onderzoeksgebied voor het grootste deel was bebouwd. De impact hiervan op het bodemarchief is ongekend. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en verstoringsgraad na te gaan. Mogelijk is het bodemarchief dermate gefragmenteerd dat verder archeologisch onderzoek, in eender welke vorm, niet langer zinvol kan zijn. Mocht daarentegen blijken dat bodemhorizonten, die indicatief kunnen zijn voor betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites, wel bewaard zijn ter hoogte van het onderzoeksgebied, dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. In het geval van een positieve staalname kan geopteerd worden om dit onderzoek aan te vullen met een waarderende stap en proefputten. Met betrekking tot resten van bewoning of andere activiteiten die grotendeels bestaan uit bodemsporen, is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode, mocht er geen sprake zijn van een verstoord bodemarchief (Willaert, Heirman 2020, 55-56)."

2 Landschappelijk bodemonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Kortrijk
	Deelgemeente	/
	Postcode	8500
	Adres	Spinnerijkaai 8500 Kortrijk
	Toponiem	Kortrijk Spinnerijkaai
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	Xmin = 73331 Ymin = 169652 Xmax = 73420 Ymax = 169802
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kortrijk Afdeling 3, Sectie B, nr. 54w	
c) Alle betrokken actoren en specialisten	Ruben Vergauwe (aardkundige – erkend archeoloog)	
d) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

2.2 Onderzoeksopdracht

2.2.1.1 Doelstelling

Door gerichte terreinwaarnemingen wordt kennis over de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap binnen het plangebied geverifieerd en verfijnd. Bijzondere aandacht gaat uit naar de gaafheid van de ondergrond en daarmee de kans op het voorkomen van nog goed bewaarde archeologische resten.

2.2.1.2 Onderzoeksvragen

- Wat zijn de waargenomen bodemhorizonten?
- Is het beeld van elke boring gelijk of zijn significante variaties in bodemopbouw waar te nemen?
- Hoe verhouden de waarnemingen zich tot de beschikbare gegevens?
- Wijzen de waarnemingen op een verstoord bodemarchief? Kan verder onderzoek in de vorm van proefsleuven nog leiden tot kenniswinst?
- Wat is de diepte van het archeologisch leesbaar niveau? Dient bij een proefsleuvenonderzoek rekening gehouden te worden met verschillende sporenniveaus? Dekt een kleiafzetting m.a.w. een ouder loopvlak af?
- Zijn tijdens het landschappelijk onderzoek anomalieën waargenomen die verder aandacht behoeven tijdens proefsleuvenonderzoek?
- In welke mate interfereren de geplande werken met het bodemarchief? Kan uitgegaan worden van in-situ bewaring van eventueel aanwezig erfgoed of is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk?

2.2.2 Randvoorwaarden

Tijdens uitvoering van het veldwerk voor dit landschappelijk bodemonderzoek bleek dat in het zuidwesten van het projectgebied een gecompacteerd en geharde toegangsweg was. Dit reikte tot voorbij het ingeplande boorpunt langs de westgrens. Door de verharde, gecompacteerd toplaag, vol met puin bleek de uitvoering van de boring hier onmogelijk.

Figuur 1: Detail van de verharde strook aan toegang van het terrein.

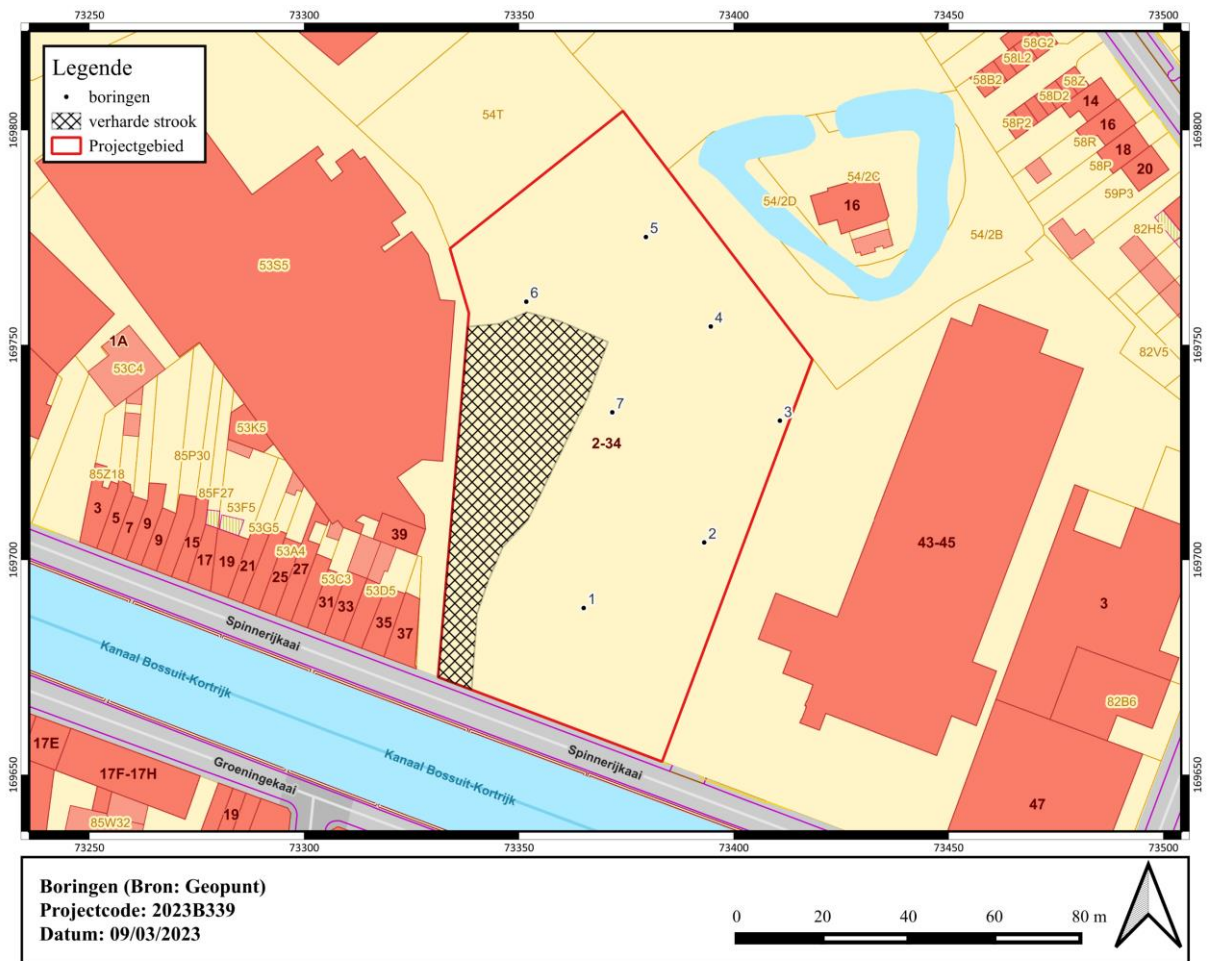
Figuur 2: Detail van de gecompacteerde strook aan toegang van het terrein.

Figuur 3: Detail van de gecompacteerdde strook aan toegang van het terrein.

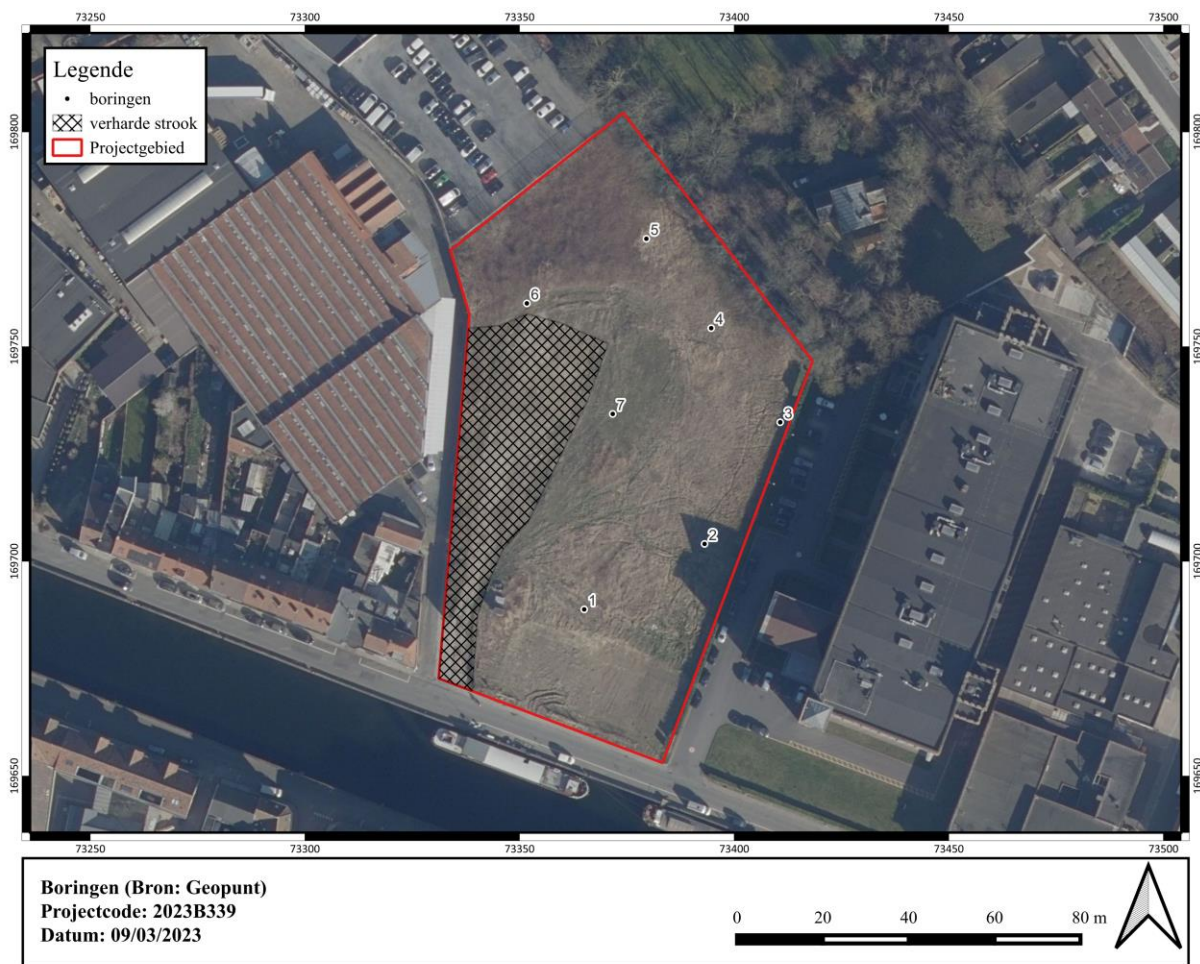
2.2.3 Werkwijze en strategie

Op basis van het uitgesteld vooronderzoek uit de archeologienota (Van Goidsenhoven 2022) wordt een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd bestaande uit 8 boringen, waarvan 7 boringen konden worden uitgevoerd (zie hierboven). De boringen liggen verspreid over het projectgebied volgens een rechthoekig grid met interval van ca. 30 m. De diepte van de boring 1, ter hoogte van de geplande parkeergarage, is ca. 2 m diep. De diepte van boring 2 is ca. 0.7 m als gevolg van een hard element in de bodem dat het dieper boren verhinderde. De diepte van boringen 3 tot en met 7 is ca. 1.2 m. Het sediment uit de boringen werd stratigrafisch uitgespreid op een zwart plastic en beschreven en geregistreerd door een aardkundige.

Figuur 4: Situering van boringen op het Grootschalig ReferentieBestand (©Geopunt).

Figuur 5: Situering van de boringen op de recente (winteropname 2021) middenschalige orthofotomozaïek (©Geopunt).

2.3 Assessment

2.3.1 Resultaten boringen

In totaal werden 7 boringen uitgevoerd in kader van het landschappelijk bodemonderzoek. Op basis van een pedo-sedimentaire beschrijving van de boorprofielen worden 2 sedimentaire eenheden geïdentificeerd en één bodemtype.

2.3.1.1 Sedimentaire eenheden

Eolisch Weichseliaan: In de basis van boring 1 wordt een homogeen beige tot lichtbruin licht lemig zand aangetroffen. Dit wordt geïnterpreteerd als de eolische afzetting daterend uit het Weichseliaan.

Antropogeen: In alle boringen wordt een dik sterk heterogeen pakket aangetroffen. Het heeft een overwegend donkere kleur en is opgebouwd uit zand tot zandleem. In dit pakket komt een zeer variabele en onregelmatige stratificatie voor. Doorheen dit pakket komen talrijke aanrakingen voor met diverse vormen van bouwpuin. Plaatselijke is dit dermate talrijk dat het de boring verhinderde, zoals bij boring 2.

Figuur 6: Boring 1 met een dikke verstoorde top en in de basis de eolische afzettingen.

2.3.1.2 Bodemtypen

Ap-C: In alle zeven boringen bestond het bodemprofiel uit een gehomogeniseerde ploeglaag die is gevormd in de top van de antropogene pakketten.

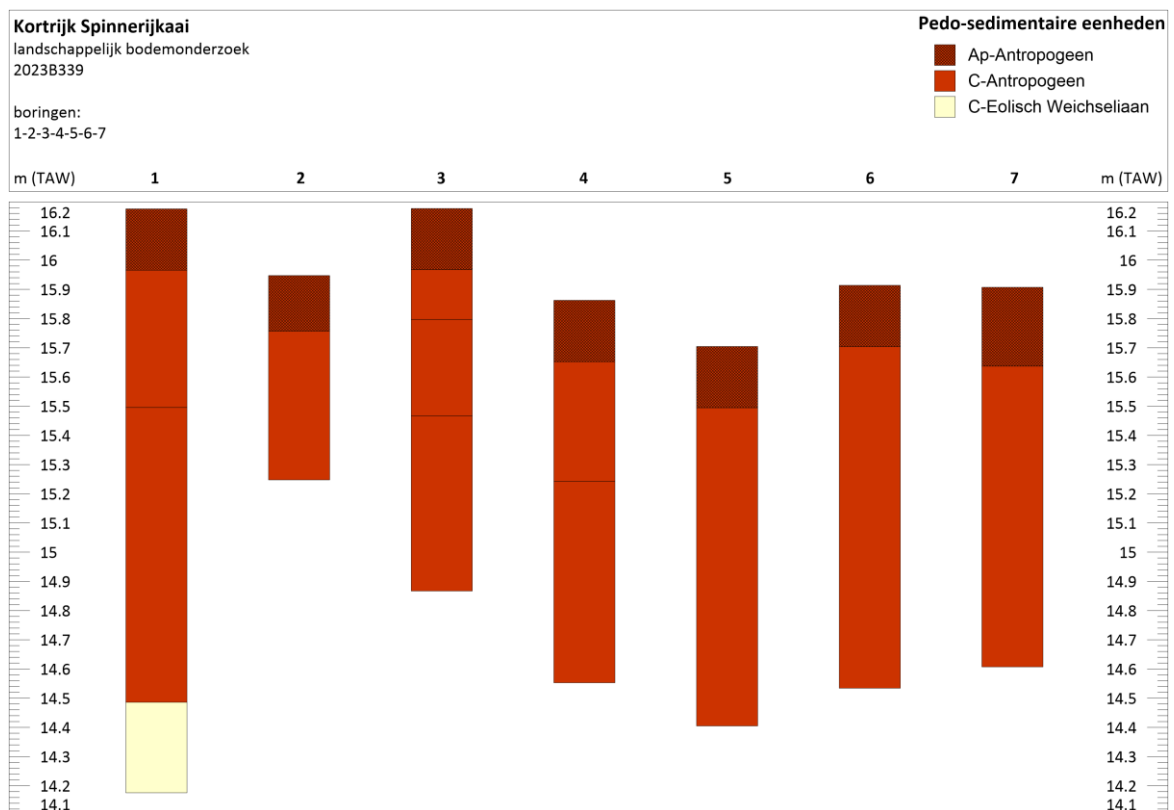
2.3.2 Interpretatie

De geomorfologische opbouw van het projectgebied kan aan de hand van de data uit de boringen worden gereconstrueerd en toont het sterk verstoorde karakter van het projectgebied.

In de basis van de boringen worden eolische afzettingen uit het Weichseliaan aangetroffen, die in deze regio zijn opgebouwd uit een homogeen eolisch (licht lemig) zand. Dit wordt enkel op grotere diepte aangetroffen, zoals bij boring 1 onder een verstoorde pakket van ca. 1.7 m dik.

De top van de bodem in het gebied toont een duidelijk beeld van ingrijpende en vlakdekkende verstoring als gevolg van antropogene activiteiten. Alle boringen tonen in de top van hun sequentie een dik antropogeen verstoorde pakket, ca. 1.7 m dik bij boring 1 en minstens 1.2 m dik bij de overige boringen. Op basis van het DHM wordt duidelijk dat, behoudens enige nivellering, geen relevante aanpassingen aan het reliëf zijn gebeurd. De geobserveerde verstoringen kunnen worden beschouwd als eigenlijke verstoringen in het oorspronkelijke maaiveld.

Op basis van het bureauonderzoek en de gebruiksgeschiedenis van het recente verleden wordt duidelijk dat minstens de bouw- en sloopwerken van de vroegere gebouwen begin de 21ste eeuw deze verstoring kunnen hebben veroorzaakt, ongeacht mogelijke vroegere verstoringen.

Figuur 7: Pedo-sedimentaire eenheden van de boringen.

2.3.3 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

2.3.3.1 Potentieel voor verder archeologisch vooronderzoek

In het kader van eventueel verder archeologische onderzoek dient een synthese te worden gemaakt naar de verwachting ten aanzien van het archeologisch erfgoed. **De kans op het aantreffen van gaaf bewaarde in situ vindplaatsen van steentijd vondstenconcentraties wordt laag ingeschat.** Op basis van de informatie uit het landschappelijk bodemonderzoek blijkt de bodem tot grote diepte, ca. 170 cm verstoord door recente ingrepen, vermoedelijk de bouw en sloop van industriële bebouwing.

Wat de jongere periodes betreft kan de aanwezigheid van eventuele archeologische sporenconcentraties niet geheel worden uitgesloten. Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek bevindt er zich strikt genomen nog een archeologisch niveau vanaf de ondergrens van de antropogene top en de moederbodem in boring 1. **Gezien echter de grote diepte van de geobserveerde verstoring van de bodem, ca. 170 cm bij boring 1 en minstens ca. 120 cm bij overige boringen, wordt het potentieel van dit archeologisch niveau voor verder archeologisch vooronderzoek zeer laag ingeschat.**

2.3.3.2 Concretisering maatregelen

Op basis van de interpretaties uit het landschappelijk bodemonderzoek wordt het potentieel voor nuttige kennisvermeerdering door verder archeologisch vooronderzoek geëvalueerd. Hieruit blijkt dat gezien de diepe verstoring van de bodem het potentieel voor verder onderzoek naar zowel steentijd vondstenconcentraties als archeologische sporenconcentraties zeer laag wordt ingeschat. Als gevolg wordt geen verder onderzoek geadviseerd en wordt het projectgebied vrijgegeven.

2.4 Afbeeldingen boringen

Figuur 8: Boring 1.

Figuur 9: Boring 2.

Figuur 10: Boring 3.

Figuur 11: Boring 4.

Figuur 12: Boring 5.

Figuur 13: Boring 6.

Figuur 14: Boring 7.

3 Bibliografie

Literatuur:

Van Goidshoven, W. (2022) *Archeologienota Kortrijk Spinnerijkaai (Kortrijk, West-Vlaanderen), Deel 2: Programma van Maatregelen*, Sint-Michiels.

Willaert, A., Heirman, F. (2022) *Archeologienota Kortrijk Spinnerijkaai (Kortrijk, West-Vlaanderen), Deel 1: Verslag van Resultaten*, Sint-Michiels.

Collecties:

Kaartmateriaal:

Digitale bronnen:

- www.geopunt.be

4 Bijlagen

4.1 Boorlijst

Boring	Start (cm)	Einde (cm)	Pedologie	Lithologie	Textuur	Kleur	Inclusies	Vochtigheid	Ondergrens
1	0	21	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
1	21	68	C	Antropogeen	P	Bruingrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
1	68	169	C	Antropogeen	P	Donkergrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	abrupt
1	169	200	C	Eolisch Weichseliaan	S	Beige		Nat	
2	0	19	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
2	19	70	C	Antropogeen	S	Bruingrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	
3	0	21	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
3	21	38	C	Antropogeen	P	Bruingrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
3	38	71	C	Antropogeen	S	Donkergrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
3	71	131	C	Antropogeen	S	Bruingrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	
4	0	21	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
4	21	62	C	Antropogeen	S	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
4	62	131	C	Antropogeen	S	Bruingrijs	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	
5	0	21	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
5	21	130	C	Antropogeen	S	Donkerbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	
6	0	21	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
6	21	138	C	Antropogeen	S	Donkerbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	
7	0	27	Ap	Antropogeen	P	Grijsbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	duidelijk
7	27	130	C	Antropogeen	S	Donkerbruin	bouwkeramiek-natuursteen	Vochtig	

